

Kirjoittamisen opettaja o aikaa opettaja ja kirjoitt

HAASTATELUSSA KIRSTI ELLILÄ JA RIKU KORHONEN

Pasi Karppanen ja Kati Oksanen

Kirsti Ellilä ja Riku Korhonen ovat kaksi turkulaista kirjailijaa, joita yhdistää ammatin ja asuinpaikan ohella se, että kumpikin on paitsi kirjailija myös luovan kirjoittamisen opettaja. Seuraavassa haastattelussa Ellilä ja Korhonen valottavat ajatuksiaan siitä, millaista kirjoittajien ohjaaminen opettajan näkökulmasta on. Missä määrin kirjailijan ja opettajan rooleja on ylipäättään mahdollista erottaa toisistaan?

Suomea on sanottu pöytälaatikko-kirjoittajien luvatuksi maaksi. Pöytälaatikot ovat useimpien kohdalla vaihtuneet tietokoneen kovalevyihin, mutta kirjoittamisen suosio ei ole laantunut. Näin ainakin voi päätellä Suomessa tällä hetkellä tarjolla olevan luovan kirjoittamisen opetuksen määrästä.

Yliopistotasolla luovaa kirjoittamista voi opiskella Turun, Helsingin ja Jyväskylän yliopistoissa. Tämän lisäksi löytyy runsaasti opistotasoista kirjoittajakoulutusta ympäri maan. Opetuksen taso on kirjava ja kenttä laaja, ja sen kaiken läpikäyminen olisi oman, laajan artikkelinsa aihe.

Mutta millaista luovan kirjoittamisen opettaminen sitten on? Kosmos-

kynä haastatteli itsekin kirjailijana toimivia luovan kirjoittamisen opettajia *Kirsti Ellilää* ja *Riku Korhosta*.

Kuinka opettajaksi tullaan?

Ensimmäinen kysymys lienee se, miten kaikki alkoi. Miten päädyitte opettamaan? Miten kirjoittamisen opettajaksi pätevoidytään? Samalla tavalla kuin Suomessa ei ole tutkintoa, joka pätevoittäisi kirjailijaksi, myös tiet joilla kirjoittamisen opettajaksi pätevoidytään, ovat kirjavia.

”Halusin ammatin, joka elättäisi, eikä humanistilla ole loputtomasti valinnanvaraa”, sanoo Korhonen. ”Olen myös suvusta, jossa opettajuus on jonkinlainen periytyvä rasite.

Tein opettajan pedagogiset opinnot ja tein paljon äidinkielen opettajan sijaisuuksia lukion ja yläasteen puolella.”

Kirjoittamisen opettajaksi Korhonen kuitenkin kertoo pätevoityneensä ennen kaikkea lukemalla ja kirjoittamalla paljon ja miettimällä, mihin kirjoittaessaan pyrkii. ”Yritystä ja erehdystähän tämä kaikki on”, hän lisää.

Samoilla linjoilla on myös Ellilä. Hän luonnehtii itseään leikkisästi kirjallisuuden suurkuluttujaksi, joka henkensä pitimiksi kirjoittaa ja ohjaa kirjoittamista, vaikkei omien sanojensa mukaan oikeastaan osaa tehdä kumpaakaan.

”Se miten päädyin opettamaan,

on yhtä taja

© Sammakko / Harri Pälviranta

"Kirjoittamisen opettaminen on raskasta", sanoo Riku Korhonen. "Mutta ei niin raskasta kuin kirjoittaminen".

on osittain arvoitus itsellenikin", hän sanoo. "Joskus 1990-luvun puolivälissä minua pyydettiin vetämään kirjoittajakurssia 10–12 vuotiaille lapsille. Ajattelin, että kokeilen kerran ja sillä tiellä olen. Lapset ovat jossain välissä vaihtuneet varttuneempaan väestöosaan."

Ellilä kertoo käyneensä kirjoittajaohjaajakoulutuksissa, mutta niiden yhteys varsinaiseen opettajan työhön ei Ellilän sanojen mukaan koskaan valjennut hänelle.

"Varsinainen pätevyityminen on tapahtunut kirjoittamalla itse, miettimällä kirjoittamista, lukemalla erilaisia oppaita, keskustelemalla kirjoittamisesta netin kirjallisuuspaloilla ja ohjaamalla erilaisia ryhmiä."

Opettaminen työnä

Mikä sitten on ollut raskainta luovan kirjoittamisen opettamisessa? Entä mikä parasta tai palkitsevinta?

"Raskainta on, jos tuntuu, etteivät ihmiset yhtään innostu kirjoittamisesta", sanoo Ellilä, mutta lisää, että sellaista sattuu onneksi harvoin.

"Raskaimpia ovat ne hetket, kun jokin opiskelijan teksti ei ole herättänyt itsessä kerta kaikkiaan mitään reaktioita, ja siitä on kuitenkin osattava sanoa jotain", vastaa Korhonen. "Samoin se, kun opintojen ohessa on paljastunut jonkun opiskelijan raskas tai traaginen elämäntilanne."

Palkitsevimpia Korhosen mukaan ovat ne hetket, kun on onnistunut

avaamaan opiskelijoiden kanssa jonkin tärkeän näkökulman tai oivalluksen kirjoittamiseen.

"Parasta ovat ihmisten tekstit", sanoo Ellilä. "Ne ovat aina niin hämmästyttäviä."

Ellilän mukaan parasta on myös, kun saa nähdä, miten joku innostuu ja löytää kirjoittavan minänsä. Syntyvä teksti voi olla jotain täysin käsittämätöntä, josta opettaja kuitenkin tajuaa, että nyt on syntymässä jotain uutta ja omanlaistaan.

"Opettamisessa on hienoa myös se, että pääsee ihmisten ilmoille", sanoo Ellilä. "Näkemään ja kuulemaan kirjoittavia ihmisiä, keskustelemaan kirjoittamiseen liittyvistä asioista."

Miten luovan kirjoittamisen opetus suhteutuu kirjailijan omaan työhön? Onko luovan kirjoittamisen opettajan välttämätöntä olla itse kokenut kirjoittaja?

”On”, sanoo Korhonen. ”En ymmärrä, miten kirjoittamista voisi opettaa, jos ei itse tiedä siitä mitään.”

Korhonen sanoo, että opettaminen on ollut hänelle oman kirjoittamisen kasvattama lisäke, keino oppia uutta, pohtia kirjoittamista yhdessä muiden kanssa. Tämän lisäksi se on luonnollisesti myös keino saada rahaa säästöön, mikä puolestaan on edellytys sille, että voi itse keskittyä kirjoittamiseen.

Myös Ellilä korostaa opettajan kokemustaustaa kirjoittajana.

”Törmään kirjoittaessani kaiken aikaa ongelmiin”, kertoo Ellilä ja sanoo epäilevänsä muiden kirjoittajien törmäävän usein samoihin pulmiin. ”Kun keksin kyseiseen ongelmaan jonkinlaisen ratkaisun, tai vaikka en olisi keksinytkään, kerron siitä kurssilaisille.” Hänenkin on vaikea kuvitella, että joku voisi opettaa kirjoittamista kirjoittamatta itse.

Toiveet ja tavoitteet

Mitä toivotte antavanne luovan kirjoittamisen opiskelijalle? Entä mitä toivotte opiskelijalta?

”Haluaisin pystyä antamaan opiskelijalle ymmärrystä siitä, että kieli on uskomaton asia, jonka käyttäjänä voi kehittyä”, sanoo Korhonen. ”Opiskelijalta puolestaan toivon omistautumista, innostusta ja jonkinlaisia vuorovaikutustaitoja.”

”Toivoisin voivani auttaa heitä näkemään millaisia kirjoittajia he ovat ja osoittaa suuntaa, että millaisia heistä voi tulla”, sanoo Ellilä.

”Haluaisin auttaa heitä myös ymmärtämään, että epäonnistumiset ja niiden aiheuttama tuska ja häpeä ovat kirjoittajalle korvaamattoman arvokkaita asioita, joiden ei saa antaa koteloitua sisimpään. Niihin on ladattuna valtaisa määrä luovaa energiaa, joka pitää saada purkautumaan ilmoille.”

Ellilä sanoo myös voivansa olla esimerkki siitä, että kirjoittajan pitää ankkuroida oma kirjoittamisensa johonkin muuhun kuin muilta ihmisiltä tulevaan palautteeseen. Ollessaan tekemisissä kunnianhimoisten

kirjoittajien kanssa Ellilä toivoo saavansa heidät miettimään, mitä he oikeastaan tavoittelevat.

Kuinka tärkeänä Korhonen ja Ellilä sitten näkevät tavoitteellisuuden kirjoittamisen opiskelussa? Kuinka paljon on kyse samanhenkisestä tuesta ja paljonko varsinaisesta opetuksesta?

”Luulisin, että samanhenkinen tuki on tärkeämpää kuin varsinaiset opettamisen kautta saadut opit”, sanoo Korhonen. ”Tavoitteellisuus syntyy minusta juuri siitä, että haluaa kuulua tiettyyn, kirjoittavien ihmisten tai kirjailijoiden joukkoon.”

Ellilä korostaa niin ikään sosiaalisuuden merkitystä. ”Näen itse oman tehtäväni jonkinlaisena sosiokulttuurisena innostajana. Päämääränäni on saada ihmiset innostumaan kirjoittamisesta. Toivoisin, että tärkeintä olisi iloita kirjoittamisesta. Näin, sitten tavoitteellisuus syntyisi ikäänkuin sivutuotteena, huomaamatta.”

Ellilä korostaa ryhmän tärkeyttä ja näkee sen suurimpana merkityksenä, että se auttaa ylläpitämään kirjoittamisharrastusta. Jos ihminen kirjoittaa säännöllisesti, on hänen pakko siinä myös kehittyä, vaikei kehittyminen olisikaan tietoinen tavoite.

”Tästä nyt ehkä on rivien välistä luettavissa se ajatus, että näen tavoitteellisuuteen liittyvän tiettyä ongelmaa, koska usein näyttäisi käyvän niin, että ihminen jää tavoitteensa vangiksi”, jatkaa Ellilä.

”Kirjoittaja haluaa julkaista kirjan arvostetun kaupallisen kustantamon kautta ja huomaamatta tästä tavoitteesta tulee hänelle kultainen vanhila, joka estää häntä kehittymästä omanlaisekseen kirjoittajaksi. Oma, ehkä vähän kerettiläinen näkemykseni onkin, ettei luovan kirjoittamisen opiskelun kuuluisi olla näkyvästi tavoitteellista. En kuitenkaan tiedä, onko tällaista lupa sanoa ääneen.”

Kirjoittaminen ja julkaiseminen

Aihe tavoitteellisuudesta nousee esille myös kysyessäni millaisena opettajat näkevät kirjoittamisen opiskelun suhteessa julkaisemiseen. Kumpikin opettavista kirjailijoista on sitä mieltä, että toinen ei automaattisesti johda toiseen.

”Välillä mietin, mitä hyötyä kirjoittamisen opiskelusta oikeastaan

mahtaa olla”, sanoo Ellilä. ”Tuntuu nimittäin, että monet menestysteokset on kirjoitettu piittaamatta niistä ohjeista joita erilaisilla kursseilla suorastaan liikuttavan yksimielisesti ihmisille jaellaan.”

Samoilla linjoilla on Korhonen. ”Joku voi opiskella kirjoittamista julkaisematta koskaan, ja joku voi julkaista opiskelematta kirjoittamista koskaan”, hän sanoo. ”Joidenkin kohdalla ne sopivat hyvin yhteen, toisten kohdalla eivät.”

Näkevätkö Korhonen ja Ellilä sitten luovan kirjoittamisen opiskelussa jotakin riskejä joko opettajan tai opiskelevan kannalta?

Ellilä sanoo, että karismaattinen ohjaaja voi opiskelijan kannalta olla riskialtis tapaus, koska tällöin opiskelija saattaa huomaamattaan alkaa mukauttaa omaa kirjoittamistaan opettajansa mieltymyksiä vastavaksi. Koko kirjoittajakoulutustahan on Ellilän mukaan välillä ankarasti kritisoitu siitä, että se yhdenmukais-
taa kirjoittajia.

”Minusta on ajoittain tuntunut, ettei huoli ole aivan turha. Kirjoittajat oppivat nopeasti minkälaisia tekstejä arvostetaan ja halutaan ja alkavat sopeuttaa kirjoittamistaan näihin laatustandardeihin, koska toivovat siten ylittävänsä julkaisukynnyksen.”

Korhonen puolestaan nostaa esille kirjoittajien oikeusturvan ja riskit opettajan sekä tätä kautta myös oppilaan kannalta.

”Olen hämmästellyt sitä, miten paljon jotkut opiskelijat ovat valmiita esimerkiksi opistotasoisista kursseista maksamaan” sanoo Korhonen. ”Niiden laatu voi olla erittäin kirjavaa, ja aina on riski, että heittää rahansa kaivoon.”

Opettajalle suurin riski Korhosen mukaan on, ettei opettamisen jälkeen riitä aikaa ja energiaa omaan kirjoittamiseen. ”Meillä on luultavasti monia turhautuneita kirjoittamisen opettajia, joiden oma kirjoittaminen on jäässä ja jotka tästä syystä kovat turhautumistaan opiskelijoilleen. Ikävä kyllä.”

Tulevaisuudennäkymiä

Miten Korhonen ja Ellilä sitten kehittäisivät luovan kirjoittamisen opetusta, tai millaisena he näkevät oman tulevaisuutensa sen parissa?

”Toivon saavani kunnianhimoiset kirjoittajat miettimään, mitä oikeastaan kirjoittamisellaan tavoittelevat”, sanoo Kirsti Ellilä.

Ellilä sanoo välillä miettineensä, onko tarjolla oleva opetus tarpeeksi monipuolista, vai dominoiko kirjoittajakoulutusta edelleen pyrkimys tuottaa taideproosaa, joka voi kilpailla Helsingin sanomien kirjallisuuspalkinnosta, Finlandia-palkinnosta ja niin edelleen.

”Onko olemassa kursseja, joissa keskityttäisiin miettimään, kuinka kirjoitetaan hyviä ja viihdyttäviä tarinoita, esimerkiksi lukuromaaneja?”

Omasta tulevaisuudestaan Ellilä ei osaa sanoa, mutta arvioi, että hänen tonttiaan on liikkuminen kirjallisuusterapian ja luovan kirjoittamisen välimaastossa.

”Olen viime vuosina keskittynyt vetämään omaelämäkerrallisen kirjoittamisen kursseja. Kurseillani ideana ei niinkään ole työstää suoranaista elämäkertaa vaan kaivaa esiin

oman elämän materiaalia ja miettiä, kuinka sitä voisi hyödyntää materiaalina luovassa kirjoittamisessa.”

Korhonen puolestaan toivoo, että monimuotoiset kirjoittajakurssit tulisivat vakiintuneemmaksi osaksi ainakin humanistisia korkeakouluopintoja. Hänestä se nimittäin hyödyttäisi sekä opiskelijoita että humanistista yhteisöä. Kieltä ja kielellä ilmaisemista kun ei voi koskaan harjoitella liikaa.

”Itse pidän tällä hetkellä sapattia opettamisesta, mutta palaan siihen kenties tulevaisuudessa”, sanoo Korhonen. ”Luulen, että tauko tekee hyvä opettamismotivaatiolle.”

Kirjoittajan työkalut

Lopuksi kysyn mitä mieltä haastattelutavat ovat kirjoittamisen oppaista.

Korhonen kertoo, ettei hänellä ole henkilökohtaista suosikkia ja sanoo lukevansa niitä loppujen lopuksi hyvin harvoin. ”Opin hyvästä kaunokirjallisesta teoksesta yleensä tärkeämpiä asioita kuin kirjoittamisen oppaista.”

Ellilä puolestaan listaa pitkän joukon oppaita, jotka ovat jääneet mieleen, kukin eri syystä. ”Pidin *Julia Cameronin* ensimmäisestä kirjasta **Tie luovuuteen**. Sen jatko-osat ja jatko-osien jatko-osat ovat tuntuneet ylimääräisiltä.”

Hän kertoo myös saaneensa paljon irti *Ahti-Toivosen* **Runouden kuntokoulusta**, vaikkei ole vähimmäskään määrin runoilija ja voi olla, että on näin ymmärtänyt kaiken väärin.

”Sitten on sellaisia oppaita kuin *Torsti Lehtisen* **Sanojen avaruus**, jolle tekee mieli koko ajan väittää vastaan, joten kaipa sekin on hyödyllinen. Myös *Anderssonin* **Luova mieli** oli minusta käsittämättömän surullinen teos, mutta hyödyllinen, koska se herätti ajatuksia.”

Hänen mielestään erilaisia kirjoittajaoppaita kannattaa tutkiskella ja ottaa niistä opikseen. Erityisen suureksi avuksi ne ovat Ellilän mukaan ihmisille, jotka eivät pysty osallistumaan kirjoittajaryhmien toimintaan.

Riku Korhonen (s. 1972) on turkulainen kirjailija. Hän on opiskellut yleistä kirjallisuustiedettä Turun yliopistossa ja julkaisi esikoisromaaninsa vuonna 2003. Hän on opettanut luovaa kirjoittamista Turun yliopistossa sekä luki-oissa ja yksittäisillä kirjoittajakursseilla, muun muassa Nuoren Voiman Liiton järjestämällä novellikursseilla.

Kirsti Ellilä (s. 1968) on turkulainen kirjailija. Hän on kirjoittanut romaaneja, nuortenkirjoja, novelleja ja näytelmiä. Hänen esikoisromaaninsa ilmestyi vuonna 1994 ja toistaiseksi viimeisin teos, novellikokoelma ”Outoa rakkautta” vuonna 2008. Ellilä on opettanut kirjoittamista kansanopistoissa, kansalaisopistoissa, työväenopistoissa ja kouluissa.

Lisää aiheesta:

<http://tieteiskirjoittajat.utu.fi/netticolosseum/viewtopic.php?t=900>